

ГАДААД ХУДАЛДААНЫ САРЫН ТОЙМ*

2019 оны 7 дугаар сар

Ерөнхий тойм: Энэ оны эхний 7 сарын гүйцэтгэлээр гадаад худалдааны нийт бараа эргэлтийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 9%-иар буюу 696 сая ам.доллараар өсч 8,079 сая ам.доллар байв. Үүнд экспорт 11%-иар буюу 455 сая ам.доллараар, импорт 7%-иар буюу 242 сая ам.доллараар тус тус өссөн нь нөлөөлөв. Тайлант хугацаанд худалдааны тэнцэл өнгөрсөн оны мөн үеэс 213 сая ам.доллараар өсч 1,064 сая ам.долларын ашигтай гарлаа.

Хүснэгт 1. Гадаад худалдааны гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

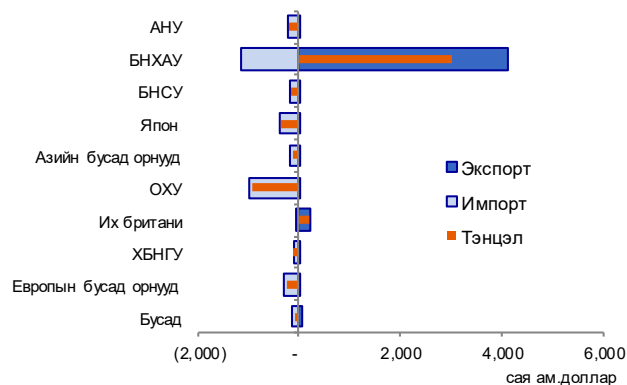
Төрөл	Жилээр			Өөрчлөлт				Эхний 7 сар			Өөрчлөлт			
	2016	2017	2018	2017/2016		2018/2017		2017	2018	2019	2018/2017		2019/2018	
				Дүн	Хувь	Дүн	Хувь				Дүн	Хувь	Дүн	Хувь
Эргэлт	8,274	10,536	12,887	2,262	27%	2,351	22%	5,857	7,382	8,079	1,525	26%	696	9%
Экспорт	4,916	6,201	7,012	1,284	26%	811	13%	3,520	4,117	4,571	596	17%	455	11%
Импорт	3,358	4,335	5,875	977	29%	1,540	36%	2,337	3,266	3,507	929	40%	242	7%
Тэнцэл	1,558	1,865	1,137	307		(728)	-39%	1,184	851	1,064	(333)	-28%	213	25%

Валютын төлбөртэй худалдааны тэнцэл** 2019 оны эхний 7 сарын гүйцэтгэлээр өнгөрсөн оны мөн үеэс 80 сая ам.доллараар өсч 1,116 сая ам.долларын ашигтай гарсан байна.

Зураг 1. Валютын төлбөр (ВТ)-тэй худалдаа /3 сарын гулсах дундаж/

Зураг 2. Худалдааны тэнцэл, голлох түнш орнуудаар

Хөрш орнуудтай хийсэн худалдааг авч үзвэл, нийт бараа эргэлтийн 65% буюу 5,260 сая ам.долларын худалдааг БНХАУ-тай, 12% буюу 1,000 сая ам.долларын худалдааг ОХУ-тай хийжээ. ОХУ-тай хийсэн худалдаа өмнөх оны мөн үеэс 0.6%-иар, БНХАУ-тай хийсэн худалдаа 7%-иар өслөө.

Зураг 3. Худалдааны нөхцөлийн индекс /3 сарын гулсах дундаж/

Гадаад худалдааны нөхцөлийн индекс 2019 оны 7 дугаар сард өмнөх оны мөн үеэс 2%-иар, өмнөх сараас 3%-иар өсч 2.003-д хүрлээ. Худалдааны нөхцөл өмнөх сараас сайжирахад хөрөнгө оруулалтын болон нефтийн бүтээгдэхүүний импортын үнийн бууралт голлон нөлөөлөв.

*Энэхүү тоймыг ГЕГ-ын "Гадаад худалдааны барааны статистик мэдээлэл"-д үндэслэн, дэлхийн улс орнуудын Төв банкны практикт нийцүүлж, судалгаа шинжилгээний ажлын хэрэгцээнд зориулан боловсруулав.

** Нийт худалдааны дүнгээс дахин экспорт/импорт, боловсруулах бараа, бараа солилцоо, хөрөнгө оруулалтаар нийлүүлсэн бараа, гадаадын зээлийн хөрөнгөөр нийлүүлсэн бараа болон бусад барааг хассан дүн болно.

Экспорт 2019 оны эхний 7 сарын гүйцэтгэлээр өнгөрсөн оны мөн үеэс 11%-иар буюу 455 сая ам.доллараар өсөв. Үүнд уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорт өссөн нь нийт экспортыг 9 нэгж хувиар өсгөх чиглэлд нөлөөлөв. Уул уурхайн түүхий эдийн нийт экспортод эзлэх хувь өнгөрсөн оны мөн үеэс 0.7 нэгж хувиар буурсан бол аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний экспортын эзлэх хувь 0.6 нэгж хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 2. Экспортын гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

Төрөл	2017			2018			2019			Δ (2018/2017)			Δ (2019/2018)			
	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Дүн	Өсөлт	% ²	Дүн	Өсөлт	% ²	
1. Уул уурхай		3,096	88%		3,636	88%		4,005	88%		540	17%	15%	369	10%	9%
1.1. Зэсийн хүдэр, баяжмал	853	889	25%	848	1,176	29%	868	1,200	26%	287	32%	8%	24	2%	1%	
1.2. Чулуун нүүрс	20,853	1,404	40%	20,549	1,611	39%	20,807	1,788	39%	207	15%	6%	177	11%	4%	
1.3. Боловсруулаагүй нефть	4,349	211	6%	3,851	251	6%	3,726	211	5%	40	19%	1%	(40)	-16%	-1%	
1.4. Төмрийн хүдэр, баяжмал	3,132	175	5%	3,961	181	4%	4,835	311	7%	6	4%	0%	130	72%	3%	
1.5. Мөнгөжөөгүй алт /кг/	5,404	218	6%	3,432	144	4%	4,665	196	4%	(73)	-34%	-2%	51	36%	1%	
1.6. Цайрын хүдэр, баяжмал	70	103	3%	71	124	3%	83	122	3%	20	20%	1%	(2)	-2%	0%	
1.7. Жонш, лейцит, нефелинт	165	41	1%	240	79	2%	359	115	3%	38	94%	1%	35	45%	1%	
1.8. Молибдений хүдэр, баяжмал	4	20	1%	3	27	1%	3	29	1%	7	34%	0%	2	8%	0%	
1.9. Гянтболдын хүдэр, баяжмал	0	2	0%	0	3	0%	0	3	0%	1	40%	0%	(0)	0%	0%	
1.10. Мөнгө /тонн/	0	0	0%	0	0	0%	0	0	0%	(0)	0%	0%	(0)	0%	0%	
1.11. Бусад	224	32	1%	283	38	1%	93	31	1%	6	19%	0%	(8)	-20%	0%	
2. Мал аж, ахуй	200	252	7%	254	316	8%	219	353	8%	64	26%	2%	37	12%	1%	
2.1. Амьд мал, малын мах	7	12	0%	12	27	1%	14	27	1%	15	123%	0%	(0)	-1%	0%	
2.2. Арьс, шир	180	16	0%	227	12	0%	189	10	0%	(4)	-25%	0%	(2)	-15%	0%	
2.3. Малын өлөн гэдэс	0	4	0%	0	4	0%	0	5	0%	0	11%	0%	1	0%	0%	
2.4. Ноолуур	6	209	6%	8	261	6%	7	299	7%	52	25%	1%	38	15%	1%	
2.5. Ноос, бусад үс, хялгас	6	10	0%	6	11	0%	6	11	0%	1	9%	0%	0	3%	0%	
2.6. Бусад	1	1	0%	1	2	0%	3	2	0%	0	6%	0%	(0)	-1%	0%	
3. Газар тариалан	102	6	0%	18	4	0%	29	7	0%	(2)	-38%	0%	3	75%	0%	
4. Аж үйлдвэрлэл	266	166	5%	166	160	4%	264	207	5%	(6)	-4%	0%	47	29%	1%	
4.1. Хүнс	13	56	2%	13	37	1%	14	34	1%	(19)	-33%	-1%	(3)	-8%	0%	
4.2. Ноолууран эдлэл	0	10	0%	0	13	0%	0	19	0%	3	27%	0%	6	44%	0%	
4.3. Бусад хувцас, гутал, эдлэл	1	6	0%	2	7	0%	1	7	0%	1	10%	0%	(0)	-4%	0%	
4.4. Уул уурхай	20	61	2%	32	64	2%	93	61	1%	3	5%	0%	(3)	-5%	0%	
4.5. Цахилгаан, электрон бараа	0	1	0%	0	2	0%	0	1	0%	1	28%	0%	(1)	-7%	0%	
4.6. Машин механик, тоног төхөөрөмж, эд анги	1	28	1%	2	34	1%	1	82	2%	6	20%	0%	48	140%	1%	
4.7. Бусад	231	4	0%	117	3	0%	154	4	0%	(1)	-18%	0%	1	35%	0%	
5. Бусад	1	0	0%	0	0	0%	0	0	0%	0	6%	0%	(0)	-4%	0%	
Нийт дүн		3,520		4,117			4,571			596	17%		455	11%		

² - Нийт өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to growth)

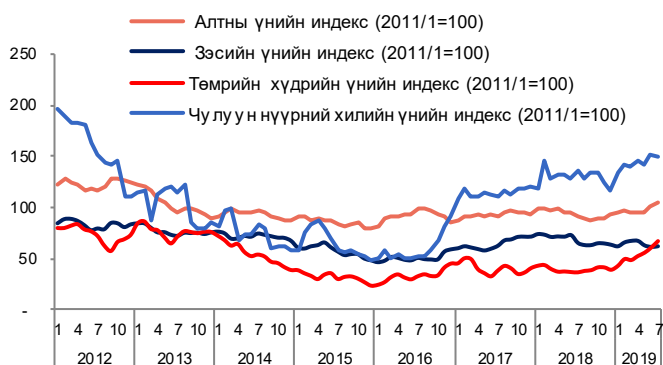
Хүснэгт 3. Экспортын өөрчлөлт, 2019 оны эхний 7 сар

Төрөл	Тоо хэмжээний өөрчлөлт		Үнийн өөрчлөлт		Нийт өөрчлөлт	
	Тоо хэмжээний өөрчлөлт	%	Үнийн өөрчлөлт	%	Нийт өөрчлөлт	%
1. Уул уурхай	142		227		369	10%
1.1. Зэсийн хүдэр, баяжмал	27	114%	(3)	-14%	24	2%
1.2. Чулуун нүүрс	22	13%	155	87%	177	11%
1.3. Боловсруулаагүй нефть	(7)	17%	(33)	83%	(40)	-16%
1.4. Төмрийн хүдэр, баяжмал	56		74		130	72%
1.5. Мөнгөжөөгүй алт /кг/	52	101%	(0)	-1%	51	36%
1.6. Цайрын хүдэр, баяжмал	17	-757%	(19)	857%	(2)	-2%
1.7. Жонш, лейцит, нефелинт	38	107%	(3)	-7%	35	45%
1.8. Молибдений хүдэр, баяжмал	(1)	-23%	3	123%	2	8%
1.11. Бусад	(63)	811%	55	-711%	(8)	-20%
2. Мал аж, ахуй	(12)		49		37	12%
2.1. Амьд мал, малын мах	3	-847%	(3)	947%	(0)	-1%
2.2. Арьс, шир	(2)	109%	0	-9%	(2)	-15%
2.3. Малын өлөн гэдэс	0	68%	0	32%	1	0%
2.4. Ноолуур	(13)	-35%	51	135%	38	15%
3. Газар тариалан	2		0		3	75%
4. Аж үйлдвэрлэл	(9)		56		47	29%
5. Бусад	0		(0)		(0)	-4%
Нийт дүн	123		332		455	11%

* Ижил зориулалттай боловч харилцан адилгүй шинж чанартай бараа бүтээгдэхүүнүүд 1 ангилалд багтдаг тул дээрх тооцоолол нь зөвхөн ерөнхий хандлагыг харуулах тойм

2019 оны эхний 7 сард экспортын гадаад худалдааны тоо хэмжээний өөрчлөлтөөс шалтгаалж 123 сая ам.доллараар, үнийн өөрчлөлтөөс шалтгаалж 322 сая ам.доллараар тус тус өслөө. Чулуун нүүрс, зэсийн баяжмалын экспортын биет хэмжээний өөрчлөлтөөс шалтгаалж 49 сая ам.доллараар, үнийн өсөлтөөс шалтгаалж 152 сая ам.доллараар өсөв. Аж үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүний экспортын биет хэмжээний бууралтаас шалтгаалж 9 сая ам.доллараар буурсан хэдий ч үнийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан 56 сая ам.доллараар өссөн байна.

Зураг 4. Дэлхийн зах зээл дээрх уул уурхайн түүхий эдийн үнэ

Дэлхийн зах зээл дээрх 1 унц алтны дундаж үнэ 2019 оны 7 дугаар сард 1,416 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 14%-иар, өмнөх сараас 4%-иар тус тус өссөн байна. “А” зэрэглэлийн цэвэршүүлсэн зэс болон төмрийн хүдрийн дундаж үнэ тайлант сард харгалзан 5,941; 120 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад зэс 5%-иар буурсан бол төмрийн хүдэр 86%-иар өссөн, өнгөрсөн сараас зэсийн үнэ 1%-иар, төмрийн хүдэр 10%-иар тус тус өссөн. Чулуун нүүрсний экспортын хилийн үнэ 7 дугаар сард 89 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 9%-иар өссөн бол өмнөх сараас 2%-иар буурлаа.

Импорт Импорт 2019 оны эхний 7 сарын гүйцэтгэлээр өнгөрсөн оны мөн үеэс 7%-иар буюу 242 сая ам.доллараар өсөв. Импортын 7 нэгж хувийн өсөлтийг ерөнхий ангиллаар задалж үзвэл хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний өсөлт 5 нэгж хувийг, хэрэглээний бүтээгдэхүүний өсөлт 2 нэгж хувийг, нефтийн бүтээгдэхүүний өсөлт 2 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 4. Импортын гүйцэтгэл /сая ам.доллар/

Төрөл	2017			2018			2019			Δ (2018/2017)			Δ (2019/2018)		
	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Тоо/хэм (мян нэгж)	Дүн	%	Дүн	Өсөлт	% ²	Дүн	Өсөлт	% ²
Хэрэглээний бүтээгдэхүүн		709	30%		902	28%		967	28%	193	27%	8%	65	7%	2%
Түргэн эдлэгтэй	488	391	17%	550	472	14%	506	482	14%	81	21%	3%	9	2%	0%
Хүнс	214	272	12%	270	328	10%	246	341	10%	56	21%	2%	13	4%	0%
Эм, тариа	1	49	2%	2	65	2%	2	59	2%	15	31%	1%	(6)	-9%	0%
Бусад турзан эдлэгтэй бараа	272	70	3%	279	80	2%	259	81	2%	10	14%	0%	2	2%	0%
Удаан эдлэгтэй	128	317	14%	122	430	13%	206	485	14%	112	35%	5%	56	13%	2%
Гутал, хувцас, цүнх	37	32	1%	31	39	1%	42	37	1%	7	22%	0%	(2)	-6%	0%
Гэр ахуйн цах.хэрэгсэл ба тавилга	49	48	2%	47	64	2%	114	63	2%	16	34%	1%	(1)	-2%	0%
Авто машин, түүний сэлбэг хэрэгсэл	1	199	9%	1	281	9%	1	336	10%	82	41%	4%	55	19%	2%
Бусад удаан эдлэгтэй бараа	41	38	2%	43	45	1%	48	50	1%	7	18%	0%	5	11%	0%
Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн	652	878	38%	943	1,317	40%	763	1,492	43%	439	50%	19%	175	13%	5%
Машин, механик тоног төхөөрөмж, эд анги	14	564	24%	17	823	25%	17	999	28%	259	46%	11%	176	21%	5%
Судлаас бусад тээврийн хэрэгсэл, эд анги	1	157	7%	1	274	8%	1	371	11%	116	74%	5%	98	36%	3%
Машин механик, тоног төхөөрөмж, эд анги	14	406	17%	16	549	17%	16	628	18%	143	35%	6%	79	14%	2%
Барилгын материал	344	219	9%	438	374	11%	572	381	11%	156	71%	7%	7	2%	0%
Хөрөнгө оруулалтын бусад бараа	38	96	4%	24	120	4%	25	112	3%	24	25%	1%	(7)	-6%	0%
Аж үйлдвэрлэлийн орц	788	299	13%	888	438	13%	1,045	385	11%	139	47%	6%	(54)	-12%	-2%
Хүнсний орц	24	11	0%	262	69	2%	28	13	0%	58	514%	2%	(56)	-81%	-2%
Химийн бүтээгдэхүүн	107	61	3%	119	71	2%	130	69	2%	11	18%	0%	(2)	-3%	0%
Даавуу, утас, арьс, савхин эдлэл	23	12	1%	42	17	1%	47	17	0%	4	34%	0%	1	4%	0%
Цахилгаан эрчим хүч	1	75	3%	1	84	3%	1	83	2%	9	12%	0%	(0)	0%	0%
Металлын хүдэр, баяжмал болон хаягдал	1	0	0%	0	0	0%	1	0	0%	0	26%	0%	(0)	-11%	0%
Бусад аж үйлдвэрлэлийн зориулалтай	495	140	6%	519	197	6%	556	201	6%	57	41%	2%	4	2%	0%
Нефтийн бүтээгдэхүүн	788	446	19%	888	604	18%	1,045	660	19%	158	35%	7%	56	9%	2%
Дизель түлш	489	255	11%	487	317	10%	642	399	11%	62	24%	3%	82	26%	3%
АИ- 92, АИ- 95	203	121	5%	190	132	4%	274	164	5%	11	9%	0%	32	24%	1%
А- 80 болон бусад	95	70	3%	211	155	5%	129	96	3%	85	120%	4%	(59)	-38%	-2%
Бусад	9	4	0%	12	4	0%	91	3	0%	0	5%	0%	(1)	-21%	0%
Нийт дүн		2,337		3,266			3,507			929	40%		242	7%	

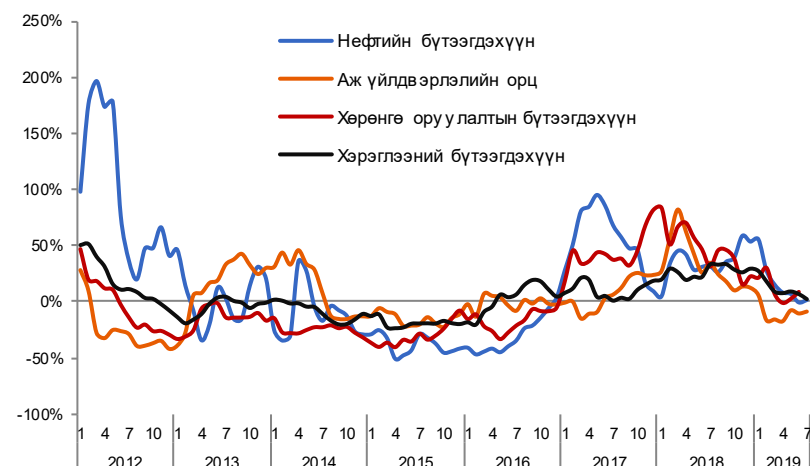
%² - Нийт өсөлтөд оруулсан хувь нэмэр (contribution to growth)

Хүснэгт 5. Импортын өөрчлөлт, 2019 он эхний 7 сар

Төрөл*	Тоо хэмжээний өөрчлөлт		Үнийн өөрчлөлт		Нийт өөрчлөлт	
	Тоо хэмжээний өөрчлөлт	%	Үнийн өөрчлөлт	%	Нийт өөрчлөлт	%
Хэрэглээний бүтээгдэхүүн	65	100%	0	0%	65	7%
Хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн	211	120%	(36)	-20%	175	13%
Аж үйлдвэрлэлийн орц	(83)		30		(54)	-12%
Нефтийн бүтээгдэхүүн	86	154%	(30)	-54%	56	9%
Дизель түлш	97	117%	(14)	-17%	82	26%
АИ- 92, АИ- 95	50	158%	(18)	-58%	32	24%
А- 80 болон бусад	(61)	104%	2	-4%	(59)	-38%
Бусад	3		(4)		(1)	-21%
Нийт дүн	281	116%	(40)	-16%	242	7%

* Ижил зориулалттай боловч харилцан адилгүй шинж чанартай бараа бүтээгдэхүүнүүд 1 ангилалд багтдаг тул дээрх тооцоолол нь зөвхөн ерөнхий хандлагыг харуулах тойм тооцоолол болохыг

Зураг 5. Импортын бүтээгдэхүүний жилийн өсөлт /3 сарын гулсах дундаж/

2019 оны эхний 7 сарын гүйцэтгэлээр хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүний импорт 175 сая ам.доллараар, хэрэглээний бүтээгдэхүүний импорт 65 сая ам.доллараар, нефтийн бүтээгдэхүүний импорт 56 сая ам.доллараар тус тус өссөн бол аж үйлдвэрлэлийн орц бүтээгдэхүүний импорт 54 сая ам.доллараар буурснаар нийт импорт 242 сая ам.доллараар өслөө.

Нефтийн бүтээгдэхүүний импортын хилийн үнэ 2019 оны 7 дугаар сард өмнөх оны мөн үеэс 12 хувиар, өмнөх сараас 6 хувиар буурч тонн тутамд 624 ам.долларт хүрэв.